

श्री

रमा रणजीत नाटकनां गायनो.

भारथी अमर्य सुप्रोष नाटक मंडली भार.

छपावी प्रगिद्ध कुनार.

मूलजी आशाराम ओझा.

❀ आवृत्ति पीछ प्रत ५००. ❀

अथ स्वामित्वना सर्व छपावी प्रतिष्ठा कर्त ओ
रजस्टर नांदावी स्वाधीन राण्या छे भारे तेम
रना सिवाय कोर्छिय छपाववु के क्षणववु न

—:—:—

कुरां यी भां

नेपीकर सैउपर आवेला अलेकल

प्रीन्टर कर्मसा स

संवत् १९५६.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુરુત્તમી કપોતગિરિ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૪૩

વર્ષિક

પુસ્તક નં. ૨ મા. ૨૯૫૫૫૫૫ ના. ૨૬ નાં

વિષય ૬ - ૨-૪
ગાથાનો

શ્રી

રમા રણજીત નાટકનાં ગાયનો.

મારબો આર્ય મુખોદ નાટક મંડળી માટે.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

મૂલજી આશારામ ઓઝા.

✽ આવૃત્તિ બીજી પ્રત ૫૦૦. ✽

[અંથ સ્વામિત્વના સ હક છપાવી પ્રસિદ્ધ કરતાએ
રજીસ્ટર નોંધાવી સ્વાધીન રાખ્યા છે માટે તેમની
રજ સિવાય કોઈએ છપાવવું કે બજવવું નહીં.]

—:~:—

ક રાં ચી માં

નેપીયર રોડ પર આવેલા અલેક્ઝાંદ્ર પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં
મીન્ટર કરમસી સામજીએ છાપ્યા.

—:~:—

સંવત ૧૯૫૯.

ઈ. સ. ૧૯૦૩.

કીમત બે આના.

“રમા રણુજીત નાં પાત્રોનો કુંક હોડીકત”

અમદાવાદ

ગુજરાતી ડોપીરાઈટ સંગ્રહ

રત્નસિંહ—રત્નપુરના મહારાજ, તેમનો નાનો ભાઈ દાજી સિંહ સેનાપતિ હતો, તે પોતાની સ્ત્રી અસુમાતા સમગ્રવશીલ બસકરને ફેરવી પોતાના હાથમાં લઈ રત્નસિંહ મહારાજના સરો. રોને કેદ કરી મુખ્ય સરદાર પ્રતાપસિંહનું ખુન કરે છે; તેમ રત્નસિંહ મહારાજને પદભટ્ટ કરી ભરતવનમાં મોકલી દે છે. જાં નેઓ વાનપ્રસ્થ આશ્રમમાં રહી દીવસો ગુળરે છે અને દાજીસિંહ રત્નપુરનો રાજા થાયછે.

રમા—રત્નસિંહની પુત્રી, તેની સખી શોભના દાજીસિંહની પુત્રી છતાં તે બન્ને વચ્ચે સગી બહેનો જેવો સાચો પ્રેમ હતો, તેથી દાજીસિંહે રમાને રત્નસિંહની સાથે ભરતવનમાં ન મોકલતાં થોડા દિવસ માટે શોભના ખાસે રહેવા દીધી હતી. દરમ્યાન દાજીસિંહના દરબારમાં પહેલવાન છોટમ અને રણુજીત વચ્ચે મક્ક કુસ્તી થાય છે, તેમાં રણુજીત વિજય મેળવે છે. પરંતુ રણુજીત શત્રુનો પુત્ર હોવાથી દાજીસિંહની તેના પર વધારે ઇલરાણ થાય છે; તે મક્કયુધના સમયથીજ રમા અને રણુજીત વચ્ચે પ્રેમ બંધાય છે. દાજીસિંહ રમાને શોભનાથી જુદી પાડવા ઘણો પ્રયત્ન કરે છે પરંતુ શોભના એક બડી પણ તેનું

છૂટી રહેતી નથી; અતઃ પ્રપચ્છી દાણસિંહ રમાને સજદોહી દરજ્જા દેશનિકાલ કરે છે; તેથી શોભના અગ્રમા વેશ બદલો કરી જગલ્લી નામના બિચાસુ હજૂરી સાથે છુપી રીતે ભરતવનમાં નાશી ગય છે અને ત્યાં ભરવાડનો ધંધો આખત્યાર કરી પુરૂષ વેશે જગલમાંજ રહે છે. છેવટ ત્યાંજ રમા રણજીત બંનેનો મેળાપ થાય છે.

રણજીત—સરદાર પ્રતાપસિંહનો પુત્ર તેને રમા સાથે સાચો પ્રેમ બંધાયો હતો, તેથી જગલમાં ગયા પછી તે ઝાંડે ઝાંડે રમાની સ્તુતીનાં કવિતાઓ લખી લટકાવતો અને પાંદડે પાંદડે રમાનું નામ લખી દિવસો ગુજારતો; તે વાતની રમાને ખબર પડતાં તે તેને પુરૂષના વેશમાં આવી મળે છે; અને વારંવાર તેના પ્રેમની કસોટી કરી તેના મનનું શાંતવન કરે છે. છેવટ રત્નસિંહ મહારાજને મળી રમા પોતાનું ખરું સ્વરૂપ જાહેર કરે છે, તેથી રત્નસિંહ મહારાજ ધણી ખુશીથી રણજીત સાથે રમાને હસ્તમેળાપ કરી આવે છે.

દાણસિંહ—રાજ થયા પછી તે અન્યાય કરે છે અને પ્રજા ઉપર ભુલમ ગુજારે છે. અનેક પ્રકારના નવા નવા કરો નાંખી પ્રજાને નિર્ધન કરી તેનું વિત વ્યસન માંડે છે, તેથી પ્રજાજનો અને સરદારો ઉશ્કેરાઈને બળવો કરે છે અને દાણસિંહને પદબ્રષ્ટ કરી રત્નસિંહ મહારાજની આજ્ઞા વર્તવે છે. દાણસિંહ ત્યાંથી નાશી રખડતો રહીતો મહા દુઃખી થઈ અતઃ ભરતવનમાં આવે છે, ત્યાં રત્નસિંહ

મહારાજ પાસે ક્ષમા માગે છે અને પોતાના પાપનો પશ્ચાત્તાપ કરવા ત્યાંજ રહે છે.

હડીસિંહ—પોતાના બાઈ રણુજીતના સદ્ગુણોની હમેશા ધર્પા કરતો, છોટગને પણ તેણેજ ઉસ્કેરી રણુજીત સાથે કુસ્તી કરાવી તેનું કાટકું કાઢવાનો ઉપાય કર્યો હતો, પરંતુ તેમાં રણુજીતનો વિજય થવાથી નિરાશ થઈ છેવટ રણુજીતના ઘરને આગ લગાડવાનો નિશ્ચય કર્યો, પણ તે વાત હીરા નામના જૂના અને વૃદ્ધ નિમકહલાલ નોકર મારફત જાણવામાં આવતાં તે હીરાને લઈ જંગલમાં નાશી ગયો. ખીજી તરફ રમા અને શોભના પણ છુપી રીતે નાશી ગયાં હતાં, તે વિષે દાણસિંહને એમ શક ગયો કે ‘રણુજીત રમાને ફ્રેસલાવી નશાડી લઈ ગયો હશે.’ તેથી તેના મોટા બાઈ હડીસિંહ પર નારાજ થઈ તેનો ગરાસ કબજે કરી તેને રણુજીતની શોધ કરવા મોકલે છે. દરમ્યાન જંગલમાં એક પ્રસંગે હડીસિંહ સિંહણ તથા સાપના પંજમાં ફસાય છે, ત્યાં રણુજીત અચાનક આવી સિંહણ તથા સાપને મારી પોતાના મોટા ભાઈનો જીવ બચાવે છે. બંને ભાઈઓ ખરા પ્રેમથી પરસ્પર ભેટે છે ને હડીસિંહ પોતાના અપરાધોની રણુજીત પાસે ક્ષમા માગે છે.

રણુધીર—દાણસિંહને પદબ્રજ કર્યા પછી રત્નસિંહ મહારાજની શોધમાં બરતવન તરફ આવે છે, દરમ્યાન તેનો શોભના સાથે પ્રેમ

અધાય છે અને તે જોકું પણ છેલ્લે રત્નસિંહ મહારાજના હાથથી જોડાય છે.

જંગલી—જ્યારે રમા અને શોભના નાક્ષી છુટ્યાં ત્યારે એક નિમકહલાલ ગમતી નોકર તરીકે તે વનમાં તેમની સાથે આવ્યો હતો. તે જંગલમાં એક જાના નામે ભોળી ભરવાડણુ સાથે પ્રેમ બાંધે છે, અને તે જોકું પણ અતે મળે છે.

મીણી—એ પોતાના રૂપનું અભિમાન ધરનારી એક છટેલી ભરવાડણુ હતી, તેના પર નાંજ નામનો ભરવાડ આશક થાય છે, પણ મીણી હમેશાં તેનો તિરસ્કાર કરી પુરૂષના વેશમાં તે જંગલમાં રહેતી રમા પર આશક થાય છે, રમા યુક્તિ અને સમજૂતીથી મીણીને નાંજ સાથે પરણાવે છે.

રૂખડ ને બગો—એ બંને ભલા દિલના ભગવાડ હતા, જ્યારે રમા ને શોભના વેશ બદલી ભરવાડનો ધંધો કરતી ત્યારે આ બંનેને પોતાના સાથી તરીકે નોકર રાખ્યા હતા. તેમાંનો બગો જાનાં પર આશક થયો હતો, પણ તેના હરીફ જંગલીએ તેની મસ્કરી કરી તથા ધમકાવીને તેમ કરતાં અટકાવ્યો હતો.

રત્નસિંહ—મહારાજ ભરતવનમાં જ્યાં સાધુ જેવી શ્રદ્ધાળુ ગુજરતા હતા ત્યાં છેવટ સૌ બેળાં થઇ જાય છે; ને ચારે પ્રેમી દંપતી

[રમણજીત, શોભના રણધીર, અને નાંગનો તથા મીણીનો] હાથ તે દયાળુ મહારાજ મેળવી આપે છે. હરમ્મન દાજીસિંહ પણ ત્યાંજ આવી માંડી મળે છે. અને તેજ વનમાં અતપર્યંત પોતાના પાપનો પશ્ચાતાપ કરતો રહે છે સૌની પ્રીતિ અને આમલથી મહારાજ રત્નાસિંહ રત્નપુરમાં આવે છે અને “રમણ રણજીત”ને પોતાના વારસ હરાવી રાજગાદી સોંપે છે.

રમા રણજીત નાટકનાં મુખ્ય પાત્રો.

- રત્નસિંહ.....સ્તનપુરના મહારાજ.
- પદ્માવતી.....તેની રાણી અને રમાની જન્મેતા.
- રમા.....તેની પુત્રી.
- દાણસિંહ.....રત્નસિંહનો નાનો ભાઈ અને સેનાપતિ
- અસુયા.....તેની સ્ત્રી.
- શોભના.....તેની પુત્રી અને રમાની સખી.
- પ્રતાપસિંહ.....રત્નસિંહનો નિમકહલાલ સરદાર.
- હરીસિંહ.....તેનો મોટો પુત્ર અને રણજીતનો
- ઓરમાન ભાઈ.
- રણજીત.....સરદાર પ્રતાપસિંહનો વચ્ચેટ પુત્ર.
- રણધીર.....રણજીતનો નાનો સહોદર ભાઈ.
- હીરો.....પ્રતાપસિંહનો નિમકહલાલ વૃદ્ધ નોકર.
- છામ.....એક પ્રખ્યાત તાલિમખાજ-પહેલવાન
- (મલ્લ).
- જંગલી.....મહારાજ રત્નસિંહનો રમુજ હમુરી.
- માવજી.....રાજાનો પાસવાન (ખુવાસ).

રૂખડ
નાજો } .....ભરવાડો (જંગલમાં રહેનારા,)
સગો }

જાનાં
મીણી } .....ભરવાડણો.

ઉદાસી.....એકખાવો.

પ્રજાજન, નાયકાઓ, પ્રધાન, સેનાપતી, દાસ દાસિયો વગેરે.

॥ ૐ તત્સત્પરમાત્મનેનમઃ ॥

શ્રી

સ્મા રણજીત નાટકનાં ગાયનો.

૧

રંગ ભૂમી રૂપી જગના નાયક,
ગુણ પ્રતી, શુભ મતી, ધરી કરે વિનતી,
બહુ રંગ ભૂમી આ દીપાવો સહાયક—રંગ.
કવો સૌ તારા પાત્રો બહુરૂપી બની વિચરે,
શરી શરી કૃતિસમ, મરે અવતરે,
શું થાય તે ગુણ પદ લાયક— રંગ.
કૃતિ ક્ષમા સત્યધી શ્રી વિદ્યા વિનય,
જયમય સ્વરૂપ સુચવવા ચતન કરે કું,
જાણી ઉરે, વૃંદે મથ દાયક— રંગ.
કાવ્ય છંદ બેઠ રસરૂપ ન જાણું લવ કું,
વાલ્ય ગુરૂ તણા પ્રીય પ્રસાદ વડે,
ગાઉ ગુણ ગુણ્ય અમ ગાયક— રંગ.

૨

મને ખોટું ન સમજવો, ભરૂં સે ભૂલ ખાઓ,
અબળા આશુ' શું વડું કું, ગમે તેવો વખાણો;
પણ પીત્રામ ન હોય સારો, મને.
ખરૂં કહું છું સ્વામી મારા, સૈન્યની સત્તા,
સોંપી તેથી નકી થાજે પસ્તાવો. મને.

બેનો જ્ઞાશે જ્ઞાશે, (૨) પતી ઘેર પરણી,
 સ્વામીના હુદ પસમાં;
 જ્યાં ભુલવણી. (૧) ભુલાવે બહી બાતે,
 પાડી રિલાસમાં;
 ઢીંગલા ઢીંગલી રમતાં કેવી, બહુ રમતું જ્ઞેશે ત્યાં તેવી,
 સંસાર સાર સમજે જોવી, બેનો
 સ્વામી સૈયર સરવે રિસરાવે, પીયરીયાં પણ યાદ ન આવે,
 પતી પ્રેમ સરીતામાં નવરાવે, બેનો.

મન મહેલે પીયુને હું તો, દમશ ઊતારો,
 વૃત્તિ દાસીઓ પ્રેરીશ, સામે હજારો;
 પછી થઇશ હું હાજર પોતે, સજી દીવ્ય શણગારજો,
 રહી લાજમાં હાવ બાવથી, બાંધીશ પ્રીતી તારજો;
 સતી તણો આ ઊપાય સારો, કંઈ બેટશે કરમહી મારો,
 પછી હું અર્પીશ પુષ્પીત હારો, [૧] મન મહેલે.
 નયન નમનથી હરીશ મન હું, ગાઇશ પતી ગુણ ગાનજો,
 લાન ભુલે જેમ દાન રજનીતું, તેમ ભગાડીશ તાનજો;
 રતી કામનો જોવો ધારો, તેમ ગણીશ પતીને હું પ્યારો,
 કરીશ નહીં પણ દ્રગથી ન્યારો, [૨] મન મહેલે.

રાજવીર રહ્યા રાચતા, અન્ય વિચાર મહીં;
 કોઈ શીખ્યા કપિ કામ, કોઈ થયા સર્ધ રાજ.

સારંગીના સુર બેઠા, રાજમાં સ ખારે;
 હારમોનીયમ વગાડી, વખતને વિહારે. રાજ.
 કોચમેન કોઇ બા, ફરે શંકડા;
 કેશને સમારી વાળે, મુછ આંકડા રાજ.
 કહો એ દેશને ઉદાર, શુ કરે;
 અજ બિચારી બાપડી, બલે ને રોઈ મરે રાજ.

૬

પડ્યા રહે પહેલવાન, અખાડામાં પડ્યા રહે પહેલવાન
 રાતામાતા ખાઇ પીને, ખેરસલા સુખાન— અખાડામાં.
 અલણ આળસુ આળખવાની, કુસ્તી છે નિશાન.—અખાડામાં.
 રાત દીવસ ખાઈ જગાડે, જોર જમાવીને ધાન—અખાડામાં
 રણમાં રમશે એ શુ જોધા, એક ઝટકાનાં બાન—અખાડામાં

૭

એકજ કુળના ઓછા શું શુરમાં, જુવો, જુવો,
 સમજવીને હું તો હારી, જુવો, જુવો, જુવો,
 સર્વ સૈન્યના ધણી તમેછો, શાને માટે નીચા નમોછો,
 એ રાજની કેવાય નારી, હું પ્રદાયાની બીચારી. જુવો. (૩)
 રાજ થઇને બેસે પ્યારી, મનોરથ મનના પુરો મારા;
 જોડાણના જોઈ ખુવાસી, ઓલાય દાઝ ત્યારે મારો. જુવો. (૩)

૮

અકળ કળા છે કરમ તણી, ક્ષીદ બડકો છે ભરથાર,
 પલમાં મેરે તરણ પસંદે, રાય રંક થનાર. અકળ.
 પીત્રાઇઓનો વૈભવ જોઇને, રાત દીવસ જળનાર,
 શાંત કરો હવે સ્વામિ મારા, અહી હસ્તતલવાર. અકળ.

૧૨

૯

શુંનીર્મળ જળની તલાવડીમાં, ઉઠ્યો આજ તરંગ
રતુ બદલે છે રંગ વાવીધ પલ, રમા ન બદલે રંગ,
રમા શોભના વચ્ચે બાંધી, ફેરી પ્રેમની સાવ સળંગ,
તોડી તે નહીં તૂટે માણ, થશો ન આશા ભંગ. શું.
સોનું શું કદી થવાનું સ્વામ, વહો શું આમ (૧)
તન જીવંત પલ નથી જીવ જીવ, બેનો એક ભંગ. શું.

૧૦

દીસે કીરતાર ગુણના ભંગાર ઉદાર આ [૭]
નિતિ તારી, નિહાળી, વિચારી, અવિકારી દરબારી.
સ્વિકારી સત્તા તારી સે.
બંદીજન રહ્યા પોકારી, જશ કીર્તી ઊજવળ વાળી,
શત્રુજન નીહાળે, શીર ચરપી પદ પપાળે,
કર્તુ અકર્તુ તુમા.....પ્રભુતા નીરાળી. દીસો.

૧૧

ધર્મ મુર્તિ છો, નીતીવંત નૃપતી અધીયળ રહો,
સર્વ ગુણના માતા, પ્રભુની ઉપમાને યોગ્ય છો ધર્મ.

૧૨

બેનીરે, બે વિચારી, સ્થિતિ તારી;
થા મારે, અકારી, થઇ મારી;
આહીં રે તું વાલી મારી, મારી સાથે છે ખુવારી,
વાહરે વાહરે શીખં સારી દેવા, બેઠી બહુ બીચારી,
જખમકારી, ક્યાં જાય મારી બેની.

૧૩

બાપુ મારા અધી મારે, માનું નહીં કાઠી દાળે,
પ્રીત પ્રકાશી, તે-તો ખાસી બાપુ તારા ફેરે ફાંસી,
તોમ બેની ન થાઝી ન્યારી બેની.

૧૩

બાપુ બને નહીં, એમું બને નહીં, નથી હું કન્યા કછેરે,
રાજ ધંચછતી નથી, લક્ષ્મી ભેખતી નથી, પેમ પેખતી,
બાપુ સાથ. બાપુ-
રાજકુમારો જ્યાં રહી, ત્યાં રહું રે'ક સમાન,
ધીક ધીક જીવતર એ હજો, દુઃખન થેર મેમાન.
એથી મરવું મહું હું સાઈ', રાજભુવન આપ વિના,
અકાઈ' કાકાતું કર્મ જોયું મે' નકાઈ'—શું જોષને.
આંહી રહેવા વીચાઈ', છોડી પીતુ મારા—બને.

૧૪

જીવે જગદાધાર દયાળ, ન્યાય કરશેરે.
પુર્યાં ચીર દ્રોપદીને અપાર, સહાય કરશેરે,
દગો દીધો નીજ ભ્રાત, અર્ધ કળત, નહીં જરસેરે,
નીત્ય જાણ્યું છે અભાત, પડશે રાત, દી પ્રશેરે;
પાપનો બદલો જ્યારે પુરો ભાળશે.
રાંજડ્ડી વહાણુ જોશુ કેમ તારશે,
બર દરીએ બોળશે,—જીવે.

૧૫

આવો આવો દાસી, તજી ઉભાં ઉદાસી,
આવો આવો રાણી જીવોરે,
હુકમ ફરમાવો, દાસી હમરો,
ખાસા મારી હવે હોંસે ઉઠાવો. આવો.

વધાર્ધ મનાવો, દુવાઈ ફેરવાવો.
મોતીના ચોક મન માન્યા પુસવો.

આવો.

૧૬

વાહરે હકરાણી, થયાં મહારાણી,
ધરે ધર ગવાણી.

વાહરે.

રતી લજવાણી, બીજાં ઇન્દ્રાણી,
રાજા જેવાં રાણી.

વાહરે.

મહારાણી પદ પામીમાં, તેનાં શોભો બાધ
અમતે તો એમ લાસેછે. નમે કરશો રૂવાધ,
પ્રજા હરખાણી, જુમી ભરખાણી,
બલાં પધાર્યાં મહારાણી.

વાહરે.

૧૭

મહારાણી માણ થયાં ખરાં પટરાણી,
અંતે સત્ય વીજય.

કાકાનું છત્ર છીનવી છાનું હરખાણી,
અંતે સત્ય વીજય.

સુકીર્તી અવીચળ અવનીમાં ચઢ્યું સુર્ય,
સરખી અળકે.

અંતે.

પરમ પૂન્યશાળી પ્રથ્વીમાં અખંડ
મું જેવા ચળકે

અંતે.

છૂત રમાડી પાંડવને જેમ કૌરવ નાર પુલાણી,
થયાં ખરાં પટરાણી.

અંતે.

કુળ કલેશમાં કોણ કમાણું, રાવણુ લાંકા
રોળાણી.

અંતે.

વાળી સુઝીથી પલટયો તો માર્યો

સારંગપાણી.

અંતે.

પરધન પરદારાપર દ્રુટી ખરવાની એંધાણો,

થયાં ખરાં પટરાણી.

અંતે.

સોપો ગાદી પાછી માનો સાણી.

અંતે.

૧૮

ખુરં થવા બેઠું છે નીચે તાશં

થાદ રાખજે વચન આ છેલ્લું મારું

ખુરં.

રૈયતને રંજાડી મારે, નવા નવા કરથી નવરાવે,

ધંધરી બક્ષીસ તારી ઠરાવે, દુષ્ટ દીવાન એ ખોટું

ભભાવે, શું પુરવ પૂન્ય પરવાર્યું

ખુરં.

ખરો ખળનો પ્રજા આઝાદી રૈયત રાજી તો છે ગાદી,

ધર્મ સુકે તું તારો અનાદી, રાજ સતાથી થયો પ્રમાદી.

જાણુ રાજ જીનારં.

ખુરં.

અમલ આંધળો શીદને ભુલે, રાજ દંડ લમ્પ મનમાં કુલે,

પ્રજા પલટી તો ચઢીશ સુલે, પછી વળશે નહીં ચક્ષુ ખુલે,

સત્ય વચન આ મારું.

ખુરં.

૧૯

રસીકા રસીયાને રંજે રંગવારેં, શીખ આવું આવું રે,

સુખમાં નહીં કદી છલકાવું, સંકટ સમે નહીં જરા

અકળાવું રે

રસીકા.

નવલ નવલ લીલા વડે, કરવો નીજ વશ નાથ,

મંદહારથી મન હરી, વસવું નીશદીન સાથ;

કર્મે વચન મન તણો ન જીલવો પ્રકાર,
 સજવા સરીરે સખાં શોળ શાણુગાર;
 મધુર વચન માન રતી, વશ થશે એ તણુપી પતી,
 મધુપન શું ચહે માલતી, તારે પણ માલતી;
 મધુકરની પાસે થઈ જાવું રે

રસીક.

કટી લગકતી સીંહ સમ, હાસ ગતી સમ ચાલ,
 વડુ દ્રષ્ટી બે નયનની, કસ્તુરી તીલક કપાળ;
 કહેની આ પાશમાંથી કેમ છુટે કંથ,
 મંથ ગુંથે ગુણનો ગુણી, પેબે બે આ પંથ;
 આવી કળાઓ બે નહીં જાણે,

૩૫ છતાં સુખ તે કેમ માણે;

મદ બલે અંતરમાં આણે,

સાચો વશીકરણનો આ મંત્ર છે રે;

સાધી તે હરખાવું રે

રસીક.

૨૦

ધન્ય યુવક રણજીત, નામ દીપાવ્યું,

મોટા મલ્લનું માન તેં મુકાવ્યું

ધન્ય.

શુરવીર ને ધીરવીર તું, (૨)

રસભરી, મનધરી, બેઠ ચાતુરી

ધન્ય.

ચીત્ત હૃદય તેં કુસ્તીમાં, હસ્તી હણ્યો મસ્તીમાં,

સુહર સ્થાન શોભાવ્યું

ધન્ય.

શું તું ને આપું, કેમ કરી માપું,

ખરેખરી, વશ કરી, પ્રેમ પુતળી

ધન્ય.

અરપું માળા કદર કરી, હૃદય સ્થાન હજી વળી,

પ્રેમ પાત્ર પરખાવ્યું

ધન્ય.

૨૧

ઉભીરે ઉભીરે આગા, ઉભીરે ઉભી,
 ચાલી ક્યાં ચાલી ક્યાં, માઈ ચીત ચોરી ક્યાં;
 બોલી શક્યો નહીં તેની આગળ, બોલાવા તે બહુએ મથી,
 છલ દયાઈ મારી એથી, શરમ તણા ભારે અતી—ઉભી.
 નર છતાં નમજો અમળાથી, થયો પરાજય મારો માનું;
 કુસ્તીઆજ તું શોક છોડને, દાસ કરી ગઈ તુજને આનું ઉભીરે.

૨૨

શું રે પુછો પાછા ખેલ રમનાર, (૨)
 શત્રુ સહીત તમે કર્યો પરાજય, કુસ્તીના કરનાર—શું રે.
 અંતરથી શું અદકું આપું, મારો હંયાનો હાર—શું રે.
 મેળવશે ને હરી ફરી નો, મળશું બીજી વાર—શું રે.

૨૩

રસણાં મુઠારે હો જના, જેવાં કહો તેવાં કર હું વાનાં.—રસણાં.
 જો પી તમે થાઓ ને કાના, વિના માનું નહીં બીજાં બાનાં—રસ.
 કાંધે લઈ મને ફરવો જાના, જમનાને તીરે જો પી લઈ
 ફર્યા કાના.— રસણાં.
 આવો ખેસો ધાકું ઘોડો તમારો, લગામ પીનાનો જુવો
 રમનારો.
 થન થન નાચો કામ કોંતલ ધ્રીડા, પ્રેમ ધેલજામાં
 ખાસો જોડા.
 ઉતરો હેઠે નથી તમે નાનાં, લગવતા આણુ જાયછે હવે
 જાના— રસણાં.

૨૪

રમા રમાડું ભવ સારોરે,
 પ્રસન્ન થાય જીવ મારો. (૨) રમા.
 વિજળી ગમ્મ ચમકારો મારી,
 ઉગરવાનો નથી આરો [૨] રમા.
 હાર અરપીએ હરી ગમ્મ જીવન,
 જુરી જુરી મરનારો. [૨] રમા.
 મળે અગર એ નહીં મળે તોપણ
 રમા રમા જપનારો. (૨) રમા.

૨૫

ઉત્તમ જનમાં ઝેર પડાવે, જર જમીન જોડે,
 મ્હં પોલા વસતા જોયા જ્યાં, છે કોઈ મોડે.—ઉત્તમ.
 સહોદર બે વીર, પધસા સાટે શીર,
 ભાઈ ભાઈમાં એક બીજા પણ, કરે કાળું ધોળું.—ઉત્તમ.
 સ્વારથની બાજી, પધસામાં પૂતરાજી,
 મસ્ત બનાવે માયા જગમાં, લડે પીતા છોડે.—ઉત્તમ.
 ધનવાનોને ઘેર, રહે સર્વમાં વેર.
 રંક બીચારા હળી મળીને, રહે કુટુંબ બોળું.—ઉત્તમ.
 પગને કરી ફકીર, પોતે બને અમાર,
 દુરજન મનમાં જાણે નહીં જો, મોત ઉભું ઓડે.—ઉત્તમ.

૨૬

એણે ભાન જીલાવી, મારી સુધ્ધ વિસરાવી,
 કરી પરવશ રણજીતે, કુસ્તી દ્વારાવી.—એણે.

મારા મનના અંકુર, થયા વીરહેં વ્યાકુળ,
ક્યાં કામે ચકચુર, ચિતથી ચળાવી,
ચતુરે ભભાવી કુસ્તી બાજે મનને,
કુસ્તી કરાવી—પ્રેમ સાથે મને ગયો
એ લગાવી.—એણે.

૨૭

ખોખાર્યા ખરે નહીં બાહ, બેઠાં એ ભગાઈ,
વસ્ત્રે હોત તે કાઢત ક્ષણમાં, આ તો ખુંચ્યાં છે,
મારા મનમાં ધર કરી રહ્યાં હૃદયે વાણી
તન ઉપવનમાં.—ખો.
તનના કાંઠા કાઢ્યા કુદર છે. કાંટા આનો પ્રેમ તણ
મનમાં ખુંચ્યા તે કેમ કરી ઉખડે કાંઠાં મૃગ ભગાણાં.—ખો.

૨૮

ચુપ ચુપ બોલ નહીં, શુસ્સો ચડે છે મુને,
રાજદ્રોહી પ્રતાપનો; પુલ ગમ્યો શું તુને;
રમાના ગળાનો હાર; પેરે શું એ પદનામ,
ચાલી જ તું છોકરી, નથી મારે તારું કામ;
લાચાર, લાચાર, નમસ્કાર, નમસ્કાર, હળર વાર.

૨૯

બાપુ નાં આપું ધટે, બાપુ નાં આપું,
બળીને બાળામાં, મરીને મારામાં—બાપુ
કારી ધા કારી ધા, કન્યાને કુરોમાં,
કરો નથી આપનો દ્રોહ, બાળા તમારી જન્મે રહી;
ગણો ન બુદ્ધિરો, મનમાં વિચારો, આપું ન ઉચારો—બાપુ.

૩૦

નીરાંતે શોધશું સ્વામી શુરાને,
 સ્વામી શુરાને પ્રેમી પુરાને—નીરાંતે.
 વને વીચરીને પાશું મારો કાલ,
 જઈ મળું હેતે હવે નગદલ વીરાને—નીરાંતે.
 કડવાં વેણુ કહી ક્યો કાકે તોલ,
 દીપાવી દીધી શુભ્રીયલ ગીરાને—નીરાંતે
 અધર્મથી તે અંધ બનીને,
 ફેંકી દીધો હાથ આવ્યો હીરાને—નીરાંતે.

૩૧

ભૂલાવ્યા ભૂપને વિપરીત ભાવી,
 આ શી ઓચીંતી મતી ફેલાવી;
 કદળી કચરતાં દયા નાવી—ભૂલાવ્યા.
 નગર છોડતાં લેશ પણ, થતો નથી મને ખેદ,
 ત્રિયોગ તમ સૈયર તણો, એ મનમાં ઉદવેગ;
 સર્વે મળી અમે સાથે આવીશું,
 વિપરીત રહેવા અહીં નહીં રેશું;
 સારું થવા આ આશુત આવી—ભૂલાવ્યા.
 રહો સહુ સંખી અહીં, જઈશું હું એકલી આજ,
 સ્વતંત્ર ભૂમી સેવશું, નથી જોતું આ રાજ—ભૂલાવ્યા.

૩૨

શુભ્રો શાણા વનવાસી, આવો ઓરા તમે,
 વાત શુભ્રો એક, સુખ દુઃખના છો પ્રવાસી;

સંસારનારે વિલાસી, રાજભૂવનના,
 ખોટા દમામનાં, જીવનયા જુઓ આ તપાસી:
 સુખ શાંતી અહીં ખાસી—શુભો.
 દ્વેશ ધર્મના દરગાર કરતાં, તપોવન
 સદા હુલાસી, આંહીં કદી નહીં જિદાસી;
 મનુષ્યોનાં કંઠોમાં લખેલું, ભોગવીએ
 તેવી રાશી, ખુદી સદા સુભાષી;
 રતુ તણા ફેરફાર ભોગવીએ, વિના અહીં નહીં ફાંસી—શુભો.

૩૩

છું ક્ષત્રી પુત્ર ઉપકારી, આ સાથે નોકર હીનકારી,
 જીંદગી મારી, દરખારી, રત્નસીંહ મહારાજ
 તણી કરી સરદારી—છું ક્ષત્રી.
 અધીકારી રત્નસીંહના, પ્રતાપસીંહ પ્રખ્યાત તાતનો,
 તેહ તણો હું વચ્ચે પુલ છું, અનરણી નૃપનો ભારી.—છું ક્ષત્રી
 તાત સ્વર્ગ સીધાવ્યો મારા, રત્નસીંહ પદબ્રજ
 ખીચારા, દાજીસીંહ દવ ફેલાવ્યો, બચવા
 બન્યો છું વનચારી—છું ક્ષત્રી.

૩૪

યાકી ગયાં હવે જંગલી બાઇ, વિસામો અહીં લખ્યો;
 ભૂખ તરસથી ભામની અમે, મરીએ શું તુને કહીએ;
 એન તું મારી હોમત હારી, એસીએ ક્યાંક મળે જો વારી,
 મારા માટે તું ચમકુડી ખીચારી, નહીં તો અહીં કેવી રાજકુમારી;

એ શું બોલી બેની સંગે, મુખ દુઃખ સહીએ,
ઓછું આવે આથી મને, બુદ્ધિ કેમ રહીએ—થાકી.

૩૫

ચાલો બુઝો ધંધો ભરવાડનો,
દુધ દહીં ઘી ઘેશ જાડી છાશ, પરોણાની બરદાસ;
બુઝો કેવી કરે ભરવાડછું—ચાલો.
લીલા લીંગજાની જાંચમાં વાસ (૨) વચમાં ન ફાંસ,
રૂઠું દીઠે ગાડરથી આંગણું—ચાલો.
ઉતારીએ છ માસ (૨) જૈયાં છોકરાં હુલાસ,
થાય ભેળુ વાડે આખું રાવણું—ચાલો.
ગળ સોખાની દટ દધએ ખાસ (૨) ભસે કુતરાં અવાસ,
પરાયું પેહેજો પામણું—ચાલો.
વાહ વાહરે ભરવાડ ભુત (૨) જંગલી ચુપ,
દુધ દુવે હોંસે ગોવાળણું—ચાલો.

૩૬

વૃક્ષે વૃક્ષે વૃક્ષે, તારં કોતરં રમા પ્યારં વૃક્ષે નામ,
લટકાવું પ્યારી પ્રેમ કવીતા, અરપું વાચા, વદશે ગાથા
ઉંચા આ વૃક્ષો, તનથી, મનથી, રણજીત,
કોતરે ઠામે ઠામ.—વૃક્ષે.
મુંદરતા શ્રી તણી, એકઠી કરી તમામ,
રમા બનાવી તુજને, પૃથ્વી ધડયા ચઢને ભાણુ,
મુખાવીંદ, લાજે જોઈ ચંદ, લખું કેવા છંદ,
ગતી મંદ મંદ, આપે આનંદ, આનંદ આનંદ,
આનંદ આપે રમા રસીલું નામ.

વૃક્ષે.

રણુજીત છે ખ્યાસીરે, નીરખુ રમા ક્યારે રહીયાળી, *
 આંખો અણીયાળીરે, મારી રમા રમણ કરનારી.—રણુ.
 દેવો બેળા મળી સરવે, રચી રમા તુંને ખાસ,
 ક્યાંથી મળે એ મુજને પંકજ, કદપ વૃક્ષ પેદાસ.—રણુ.
 મનની વેદના વદુઃ વને વન, પવન જાણે મમ પીડ,
 સંદેશો સ્થામાને જઈ કે, જપનો રમા રણુજીત.—રણુ.
 રમા રમા રોમે રમે રમા, રટણુ અન્ય નથી બીજું.
 મગણુ પર્યંત મળે નહીં તો, જન્મ ફરી ધરણું.—રણુ.

રમા રમા રહી જપતી જીજ્ઞા મારીરે,
 લગાડી લે રમા લે તો રણુજીત ચિત્તને;
 નથી દશે દીશામાં રતન તુંજ સમુ રે રમા કોઈ,
 મુરતી તારી અંતરમાં મેં ધારીરે—લગાડી.
 જગમાં જડે નહીં જોડી તારીરે, જોતી વળ્યો
 ગામે ગામ વન વીસને,
 સુંદર ચીત્રમાં જોઈ વળ્યો તુંને, પુરી નહીં
 આશને, તારી કવીતા કરી કાઢું દીવસ
 દુઃખ હારી રે—લગાડી.

જ્ઞાને આલી મદ્યેલી શરમાતી સમજી ગઈ શું સાનમાં,
 મનની મેલી બહુ બહેકેલી ખાળા, જાડતી શુ ખેલાનમાં;
 લટપટ કરતી, બડબડ ખોલે, ભરજોખનના તાનમાં,
 જોરી મનની, જોરી પકડી તારી, ચડી નવીન તોજાનમાં;

નાનકડી જરે, જરેકે, જરેકે,
 લાળું લાડી, વાહરે, વાહરેકે, વાહરેકે—શાને.
 આલીઓ તરણુ બાળા, કરે શું ચળેલ ચાળા,
 કરમાં લઘ કુસુમ માળા, રીઝવ રણુજીત રૂપાળા;
 બનાવે સતાવે શાને સમજી થઈ,
 પેચોટી પકડે પટ સમજી ગઈ;
 એ એ એ બોલે શું. એ એ એ ડોલેશું,
 રસીઓ મળતાં અકળાએ શું થાએ, ચાસો રહીને માનમાં—શાને.

૪૦

સમજી મુને અલબેલી, આવો નિત્ય કરવા કેલી,
 રણુજીત હૃદયની વેલી, બની બેસું ખીલેલી;
 પ્રણય મનાવું, નિત્ય આવી રીઝાવું,
 જંગલ જગાવું, પ્રેમી પુરો બતાવું;
 વિલંબ થશે તો વેલી, નીચે જાણો સુકેલી,
 રમા હૃદયના બેલી, જોજો દેતા ધકેલી;
 રટું રમાને, કેમ જૂલું હું તુંને,
 દરદ મટાડે, થાય શાંતિજ મુને;
 દવા છે પહેલા વહેલી; પીતાં પડશે મુરકેલી,
 પછી ચડશે રંગ રેલી, જાણે જોણે પીધેલી,
 ચંદ્રને કુમોદની, જળથી જુદાં મીનઃ
 રમા તેમ રણુજીતથી, જો વિત્યો એક દીન,
 બાજી આવું સંકેલી, અધિરી તું થામાં ધેલી;
 રાહ જોતી ઉભેલી, ગણુજો રમા બનેલી.

ધા લાગ્યોરે દલડામાં, ઝુરી ઝુરી મરીએ,
 ઝુરી મરીએરે જાના, ક્યાં જઈ ઠરીએ—ધા.
 ગંગા જમનાને તીરે, ગાડર સોડયાં રેલાં,
 તારી પાસળ પાસળ, દાડી ફરીએ,
 અમે દાડી ફરીએ—ધા
 લેરખડો લાડોને લેરખડો લાડી તું
 હરખે હરખાં સોડી હીંદ વરીએ;
 ભુડી હીંદ વરીએ—ધા.
 કુંવારાં કામળાં એઢી એણે મારી રે,
 જાતે જનમારે જીવડા ખડસું સરીએ
 જીવડા ખડસું સરીએ—ધા.
 ધરડો ધોજારો ગોતી હું હખ માણવાની,
 નેહ લગાડી વજવો નવ કરીએ;
 ભુડી નવ કરીએ—ધા.

વાહરે રંગીલા, અરે વાહરે તારા રંગીલા,
 રણજીત રસીયાજી છે કામણુગારા;
 આલી અલખેલા અરે આલી મારી અલખેલા,
 અરજીન અતરને, પરવેશ કરનારા;
 ચુખી છે મોહક એની, શી.....એની,
 વાળ છે કાળા એના, સ્થામ.....એની;
 રામચંદ્રના હોઠ હરનારા, શીતળ કરનારા—વાહરે.
 છે એ કાનુડો, અરે સખી મારી કાનુડો,

રણજીત લટપટજી જરમાવે બાળા,
 નાવ્યા નમેરા, અરે નાવ્યા સુખી નમેરા;
 નટવર નંદલાલ નયનના તારા,
 દીસે ન પુરો પ્રેમી, છે.....કાચો,
 સત્યતા જોતી નથી, એ.....સાચો;
 છાકટા જેવાં વચન પ્રેમીનાં, રંગનાં લવનારા-વાહરે.

૪૩

પ્રેમ વીના પરણે જે નરનારી.
 નહીં સુખી તે, થાય દુઃખી તે,
 છેવટમાં બને વ્યભીચારી—પ્રેમ.
 તમે બધાં જુઓને વિચારી,
 આવ્યાં લોક લજ્જને વિસારી;
 ધર્મ મુકીને, કર્મ ચુકીને,
 થઈ બુધ્ધિ જર રમનારી—પ્રેમ.
 ખડ ખાચો નહીં હવે નારી,
 પરણ્યા પહેલાં હતી બારી.
 મળ્યો કર્મે જે, ધરા મનમાં તે,
 થશે સુખી તેથી સંસારો—પ્રેમ.

૪૪

મહી વેચવા હાલી, હું તો મહી વેચવા હાલી,
 મારગે પલકારા મારતી, ફરે કુલી ફાલી,
 જીવાનીયાને નજરે જોતાં, લાગુ બહુ વાલી,
 પ્રેમ પરખી પરણું હું તો, મોઢું ન દાલી માલી—હું.
 મીણી માણીગર મરદને, મકર કરડી આંખ,
 પોપટ પડ્યો પ્રેમ પાંજરે, પાળ ગમે તોડ પાંખ,

પાળીએ નહીં અમે પોપટા, ગાડરનાં સારનાર;
અડીએ નહીં અળખામણીને, રહતે પડ તું ગમાર;
હીદને ધકા ખાસ તું ધાયલ, હીદને ધકા ખાસ;
તારા જેવા તો પગ સાટે પણુ, દહિ ન તાલીરે—હું.

૪૫

નાંજ ૩ડો ઇ દીહતોરે, સોકરોસે અલખેલડો,
નજરે જીવે જે ગોવાલણુ, મોહ મતર મારે
એ છેલડો.
કડવાં વેણુ ખહુ બોક્ષતો, તોય મને લાગે ઇ મીઠડો;
ગોરા ગોરા એના ગૌલ, જાણે હોય અણુદીઠડો,
ગોવાળીયાના નેહમાં, નકી વસે એ કાન,
મૈયારીયુ મલપને મુંખે ગાય ગીત ગુણુવાન,
થાહે જવાન ઇ કાંકડોરે—સોકરો.
મારા જેવો મુસાજો નહી ધાય બાંકડો,
એની આગળ તું મઠિડોરે—સોકરો.
માંકડા નાસે મદારીથી, તેમ નસાવે તું,
એ નહીં નાસે તારા તોરપર, એ તો નાસુ ધાયલ હું;
નાસે તોય તું સાકડોરે—સોકરો.
આંખા આગળ જેમ આકડોરે—સોકરો.

૪૬

સુર ઉગ્ધો સોનાનો સુભાગ્ય આજ આજ;
રત્નસીંહ રાય ફરી પામ્યાં શીર તાજ તાજ,
યયુ પાપીતુ આજે તારાજ રાજ રાજ.
ધણું જીવે રતનસીંહ માજ મહારાજ—સુર

પ્રજાપર અવીચળ રહો, ન્યાય નીપુણ રાજન;
વધાવીએ સૌ વહાલથી, પુણ્યે ધર્માસન,
ધન્ય ધન્ય કિન્તમ દીન આજનો, હવે મળ્યો
સમાજ—સુર.

૪૭

રહો અવીચળ રાજધીરાજ, પ્રજાના કોડ પૂરે મહારાજ,
વીજ્ય વાવટા પ્રકાવો આજ, દુર થઇ હવે દેશની દાઝ,
પ્રજાનો નહીં સુણે પોકાર, પાયમાલ થાય તાપ્ત તોખાર,
જીલમી દાજીસીંહ થયા તારાજ—રહો.
પુરમાં પરતાવો ઉત્સવ આજે, પ્રજા સત્તા પરદેશમાં ગાજે,
સ્વાર્થી રાજ ત્યાં પ્રજા નારાજ—રહો.

૪૮

ખરી રમા હું હોજી નો શુ કરો,
બોલ્યા પહેલાં સુખન લઉં ખરો;
નહીં નહીં કાંઈ બોલવું જોઈએ,
વીષય જડે નહીં તો સુખન લખએ;
એતો સાઈ સાઈ રે, મુને લાગે ખાઈ ખાઈ રે,
જટાદાર વક્તા વદતાં થુકે;
પ્રેમી જન તેમ સુખન લેછે,
સુખન નવ આપે તો શું કરવું;
નવો વીષય અજીજી વીનવવું;
એ તો સાઈ સાઈ રે, મુને લાગે ખાઈ ખાઈ રે;
માશુક મળતાં સુજે નહીં, વિનોદ વાર્તા પ્રસંગ,
મુરખ ખીજો કોણ તેથી, જાણે નહીં રતી રંગ,

પ્રીત આલીંગનથી નવરાવું,
ચિ-તનાં ચિત્રનું ચીર પહેરાવું;
સ્નેહ બુલા પર પ્યારી બુલાવું,
એમ કરી કરી ચુખન ઠરાવું.
એતો સાઈ સાઈ રે મુને, લાગે પ્યાઈ પ્યાઈ રે.

૪૯

પ્રેમધુની અંગમાં હાં, લલનાને લાલતણી લાગી,
શરદના ચંદ્રની આ રજની રીડી;
રાસ લીલા રમીએ રંગમાં—પ્રેમધુની.
વ્રંદાવને કૃષ્ણ ગોપી રમ્યાં,
તન મનના તાપો સરવે શમ્યા;
વહાલાનાં અમને એ સુખડાં ગમ્યાં,
પ્રેમપંથી જાણે એ પ્રેમને, હૃદય રાગ જામ્યાં;
ઉમંગમાં—પ્રેમધુની.
વાંસલડી વાગીને હું જાગી, બીજતાની,
ભ્રમણા રે ભાંગી તાલાવેલી સુંદર વરમાં;
રે સખી લાગી—પ્રેમધુની.
ચંદ્ર ન ચાલીશ વેગમાં, રસીકને વહાલો રાત,
જો ચાલીશ ઉતાવળો, તો પડશે પ્રજાત;
પીયુનાં દર્શનથી ચંદ્ર કરીશ જો ન્યારાં રે,
પળમાં તો જાણે પ્રાણ, વીરહથી અમારાં રે;
રૂપેરી ચીર જાણે આઢ્યુ આ જુમીએ,
જેથી રહીએ પતી સંગમાં, કરીશ નહીં ન્યારાં રે—પ્રેમધુની.

૫૦

ભટકું હું લનમાં, ભયતાપે તનમાં,
 પ્રભુ તપું હું અતી, યદ્ય ગદ્ય મદ્મતી;
 રણજીત વીણુ નહીં ચિત એન રતી,
 અટકી પાયગતી, રહેશે શું મનની મનમાં—ભટકું.
 યત્ન જો વ્યર્થ જશે, તો શું પરીણામ થશે,
 દાજીસીંહ કેધ હા! ઘણા કરશે;
 પ્રાણાત્મા હરશે, ગુરૂ છે દુર્જનમાં—ભટકું.

૫૧

રમા જેવા ચાળા રે, કરે નીસદીન, રમા જેવાં ચીન,
 કંદર્પ હશે શું પુરૂષ કે બાળા રે—રમા.
 રમત રમાડે અનહદ, રમા જેવા જણાવે મદ,
 દીશે રમા જેવું કદ કેમ કરી પ્રીછું પદ;
 જપું એની માળા રે—રમા.
 રમા રમે શું આમ, એતો રહી એને ગામ,
 કૃપા કરે જો રામ, મન વાંચીત હામ;
 સુધાની એ ધારા રે—રમા.
 હારનો દીલાસો દઇ, સ્નેહ નજરે જોતી રહી,
 પ્રી પાછી કેતી થઈ, મળશું હરી મેળવે તહીં,
 દેખું ક્યારે દારા રે—રમા.

૫૨

રણજીત જાણે નહીં ચિત, રમા રહી છુપી ઓગાળારે—રણ.
 પુરૂષ વેશ પરીધાન કર્યો પણ, હૃદયે રહ્યો અણદીઠ,
 સારે સરરરરર.—રણજીત.

રાહ જોઈને થાકી બેની હવે તો, નાવ્યો એ પેમ પીડીત,
કેવો અરરરરર.—રણજીત.

૫૩

અંતરની શી કહું વાતડી બીહારીલાલ,
તમ માટે ગાળી છે મેં જાતડી બીહારીલાલ,
ધન જોઈ નાચે જેમ મોર, તેવા તમારો
દીસે તોર, વેદના વીરહની કયાં લાખીએ લાલ,
ભીતરનો ભડકો કયાં દાખીએ લાલ,
જે દાડે મળ્યાં વૃંદમાં, કળ ન પડે મુજ અંગ,
પ્રત્કારી સરખી ફર, તાલાવેલી અનંગ,
બોલ્યું બીજાનું ગમે નહીં નંદલાલ,
મારા તો પ્રાણુ જામ, તમ વીના સુખલાલ,
કાપો નહીં પ્રીતડીની કોર, અબજાનું શું ચાલે જોર.—અંતરની.
કયાં સુધી આતુરતા, રાખું હું ધનશ્યામ,
ધરમાં કે મુને આંગણે, ભણકારા તમ કાન,
મનમાં; તનમાં. (૨) જોહ મુને પીડે થઈ નકોર,
શાણુ થઈ થાઓ જુ કઠોર, રંગમાં રમાડો
હવે રાતડી બીહારીલાલ.—અંતરની.

૫૪

જણાવો જઈ અથાપતી, રણજીતને આ વીતી,
પાઠ ભજવ્યો રમા જેવો.—રણજીત.
સુવાણુ પુછી છે તમને, અધીરાં કીધાં છે અમને,
કેજો તમમાં ધ્યાન ધ્યાન માફ.—રણજીત.
દર્શનમાં ઢીલ થજો તો, રમાપી ટળવળશે તો,
જેવું જેવું જ્ઞાન જ્ઞાન માફ.—રણજીત.

જાણ્યું હતું હશે સુખરાજમાં, મોજ મળશે મહારાજમાં
 સેનાપતીમાં હતો સુખીયારો, મનથી માન્યું અતી
 દુખીયારો, મતી કરી અખાજમાં.—જાણ્યું.
 ધર્મથી અવળી બુદ્ધિ સુઝી, ભાધ ભોળધ
 ની પ્રીતિ ન છુઝી, ખરાબી થઈ પતરાજમાં.—જાણ્યું.

જુધ જાધ જેવો પીયુ ગમે નહીં, ગમતો ગુલાબ જેવો,
 બધે કાંટા હોય મહીં—
 કમળ સુંવાળું મને નવ ગમતું, કેતક કંટક ધારે,
 મન મારું ભમતું, માત તાતને સખી કે જા જાધ,
 ગમતો ગુલાબ જેવો, બધે કાંટા હોય મહીં—
 સારો સુંવાળો સ્વામી, મુને નવ પરવડે,
 એને સારો સારો કહી, સૌ જાધ અડે—માત તાતને.
 કાંટા વાળો કંથ, મારે જોધએ જો,
 રંગ ને સુવાસ, એમાં સોધએ જો—માત તાતને.
 એવો કંથ તે ગુલાબ, કહો કે કેવડો,
 મુગંધ રંગ સંગ ભોગવું હું એવડો—માત તાતને.

કેમ કહું જાઓ, નયનને લોભાવો, મારા મોહન મનોહર,
 મધરથી બચાવી, પ્રેમમાં પ્રસાવી, મન માન્યા મધુર કર—કેમ.
 કોના પુત્રી તમે ક્યાનાં નીવાસી, જાણ્યા પહેલાં નોય,
 વાન વિલાસી, અંદ્રવંશી તન યા છું હું કુંવારી;
 પાણી ગ્રહણ કરો પ્રીતે થઈ છું આભારી—મારા
 તમ પીતાની આજ્ઞા વિના, શી રીતે કરું હાથ હું બીના,

ઝળ વર્યા રક્ષમણીને તેમ વરો પ્રવાસી;
આપ વીના કોઇની આ નહીં થાય દાસી—મારા.

૫૮

આ.....લો, મંદીર મારે, વિવીધ પ્રકારે, રીઝવું દારે,
આ.....લો, મુદ્દુ વદનારી, લોલા તારી, કામણુગારી;
નાતમ નારી, છુ બલીહારી, તમ પર વારી—ચાલો.
હસ્ત મેળાપ હાલો હેતે કરીએ, આ આ આ આ
આજ જ વરીએ—ચાલો.

અદ્ભુત આનંદ જઇ અનુભવીએ, આ આ આ આ,
સ્વપ્ન સહીએ—ચાલો.

૫૯

શાણી પ્રેમ પીંજરામાં પુરાણી, એવું શુ જોઇ લોભાણી,
કેને કેને તું કેમ સપડાણી ક્યાં મગરમચ્છે તુને તાણી—શાણી.
રે એ એ એ જોયો, અજબ રંગ જોયો, રે એ એ એ મોલો,
રસીક ખરો જોયો, જોયો જોયો રસીક પતી જોયો
પ્રીતીની રીતી અતી અટપટી આલી, પ્રગટે પલમાં જાય,
ચાલી, જાણે તે ગત વીતી વાલી

આવી ઊમારી એમણે, કેમ જુલુ અહેશાન,
જોડી પણ સરખી મળી, વળી તારા મેમાન;
રે એ એ એ પ્રીતીના રંગનો છે ભોંયો—કેને કેને

૬૦

આજે આનંદે રમીએ રંગે,
બન્ને બેનો રેશુ સદા સંગે.
મન માન્યોરીઝાવું ઉછરજે,
સ્વામી સેવા કરશું ઉમંગે;—આજે

રણજીત રણધીર રઢીયાળા,

અતુર વીચીક્ષણ ચટકાળા.

ચટકાળા, લટકાળા;

આપણુ દેરાણી જેઠાણી,

હું દારી તું ઠકરાણી.

એ જેઠી લેશુ પ્રસ ગે,

કુંદન જડયુ રૂડાં ન ગે.—આજે

જાશો જો સાયબા, છોડી અમોને, કર ગમન પરજોક,

સાયબા વ્યોગે મરીને—

ચિન્ત હરીને બેઠા ફરીને, પ્રેમ તણી માંડી ચોખ, (૩)

સાયબા કહું ડરીને—જાશો.

જોળી હું ભામની ભરમાણી નામની, પ્રેમ પીડા અથોક (૩)

સાયબા શુણો ઠરીને—જાશો.

આહો જો ચિન્તથી રહો હવે રીતથી, શીદને કરાવો શોક (૩)

સાયબા બેસો મળીને—જાશો.

૬૧

બેઠી મન મંદરીએ મારે, શીદને શાણી રોધી રહી છું.

શંકા શીળ થઈ છું, હમણા આવું જઈ હું—બેઠી.

આજ કાલ કરતાં દીન વીતી જાયે, શું કારણથી,

આવ્યો અહીંયાં વચમાં રોકી રહી તું—બેઠી.

૬૨

ભરથાર પ્યાર ભૂલો, ન વામા વિસારજો,

વામા વિસારજો, ન રામા વિસારજો—ભરથાર.

મધુરી મુરતી તારી, ભુલું ન પ્રાણપ્યારી,

જાતીમાં છેલ્લી વૃત્તી પલંગ ઢાળજો—ભરથાર.

સરવ ખખર સારા, લઈ ત્વરીત આવો પ્યારા,
અંતરની પીડા તમામ સ્થામ દાળજો—ભરથાર.

૬૩

રમા સોંપે કર, કરં એ તંતર, પ્રસન છે અંતર,

બાણ એ મંતર—રમા

બદુકળા જોરથી બોલાવું અખળા,

બાળપણે બધ્યો છું પુરી એ કળા;

શીખવી બદુગર—રમા.

દીસે ઊપરથી શુદ્ધ રીતી, તેવી હોય દ્વંદ્વમાં પ્રીતી,

રણધીર પરણતાં રમાદે વીંટી, સત્ય વાતની છે એ પ્રતીતી

તન મનથી રમા મળ્યે મંગળ—રમા

૬૪

સ સારીયામાં કોઈરે યતાવો નર સુખીમાળ,

રાગ પણ દુઃખીયા ને પ્રજા જન દુઃખીયાળ,

દુઃખીયા જગતમાં જીવાનીયા.—સંસારીયા.

આશા ત્રણામાં અંધાણા જીવડાળ,

એક બીજાને લડાવીઆ.—સંસારીયા.

મનમાં મનોરથ મોટા મોટા બાંધીનેજ,

અધમ આદરે અભાગીયા.—સંસારીયા.

ધાર્યું હરીનું થાય મુરખ માને નહીજ.

અંતે પડે શીર જીતીયાં—સંસારીયા.

ભવરે સાગરને પાર ઉતરવાજ,

રામનું નામ લે તું પ્રાણીયા —સંસારીયા.

૩૬

૬૫

જાજા ભમરા દુર દુર, લે લે પરાગની ધુળ,
કામગ દળ વાળી, કમલીની હું;
ભોગી પરાગનો એકલો છે તું,
કાંટાવાળો તું કુંર કુંર,
સ્વાર્થ વીશે છે શૂર શૂર.—જા જા.
કમળ નથી હું વીર, જોતું ચઢને સ્થીર.—જા જા.
મધુકર જા જમ ખેસ તું, જોઈ કમળ સાર,
આ કમળ રણજીતતું નહીં વળે તાર,
જા જા ખુએ શીદ નુર—જા જા.

૬૬

આતો રમા ખરી નાય, સરોવર શું શોભાય,
ખીલ્યાં કમળ ધણાંય, અલૌકિક રમા જણાય.
ખરે ખીલ્યું ખરે ખીલ્યું સરોવર શું શોભાવા,
ધન્ય ભાગ્ય સરોવર તારાં, પાણી પૂરા રસ ઝીઝનારાં,
મદ્યેલી રંગીલી દીસે કામની, તરે પાણીપર મગરમચ્છ
લી, ભામની. વાહ રેરેરેરે—આતો.
પાણી ઉપર પાંદડું, તરે કરે જમ ચોટ,
લેહેરો લે મન માહરં સમુદ્ર ભરતી ઓટ,
વાહ રેરેરેરે.—આતો.

૬૭

જા જા ભમરા દુર દુર, લે લે પરાગની ધુળ,
કમળથી સરોવર ભર્યું. શીદ મુજમાં લોભાય.
આપોયણું રાત્રીનું ચંદ્ર જોમ હરખાય.—જા જા.

પ્રેમી સાચો તું ખરો, કમળ કેદ નીત ચાક,
 પ્રભાતમાં અધન થકી, છુટી ફરી લલચાક-જા જા.
 જા જા મધુ ચુસનાર, શરમ નથી તું જા,
 નહીં તો વાર-વાર, કમળ કેદ નહીં ચા.—જા જા.

૬૮

નથી માનતો ભમરા, જીવ ખોણશ તું જે ઉતર્યો હેઠો,
 એહ કમળનો ભેજી, જેતો આંહી વા ખાતો બેઠો.
 ભાગ્યશાળી તું ભમરો, કમળ મુખપર ગુન્ગરવ કરતો,
 મદ ભાગ્યનાં છેટે, લલના માટે ઉભો ટળવળતો.

૬૯

આમ શું પડ્યા પ્રાણેશ, જોષ નવી દુનીયા,
 મારું કહ્યું તમે માન્યું નહીં તો,
 મુર્છિત થઈ ઢળ્યા જોષ જોષનીયા.—આમ
 જગો જગો હવે વાર ધણી થઈ,
 ક્યાં સુધી વિનવું મારારે જીવનીયા.—આમ.

૭૦

ચાલો ચાલો ચાલો મારા, પ્રેમ ઘેલા દીલદાર,
 આવો આવો આવો પ્યારી, આલીંગન રસદાર
 હૃદયમાં તો રહ્યા પ્યારા, ઉપરથી આજ ઘણા પાણુ મારા.
 હોંસે હોંસે હોંસે શાણી, અધર રસ લેનાર
 જોશો જોશો જોશો પ્યારા, નીત્ય નવા ચમત્કાર,
 રસભોગી ભ્રમર તમારો, કમળપર તે જઈ, એસનારો,
 આવો આવો આવો મારા, મધુકર મળદાર,
 દીસો દીસો દીસો આજે, અદ્ભૂત લલકાર.

૭૧

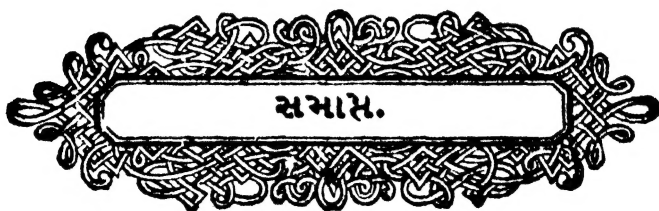
હાલો જના વાહમાં જામએ. [૨]
 વાહમાં વાજાં વાગ્યાં મારો જીવડો
 બાંધ્યો તારો આંખથી.—મારો
 લટકતી તું હાલને લાડી. [૧]
 પેલ વેતરી પાડી.—મારો.
 સાળખી મોતીની ચુંથુ હું માથે. [૨]
 છુ દણુ છુ દાતુ હાથે.—મારો.
 કાંબા કડલાં પેસાતું પગમાં, (૨)
 જોયા જોવી કર જગમાં —મારો.
 નાકમાં વાળી ઘાતુ હું મોટી. [૨]
 નાથી જાણે જોટી —મારો.
 અજવાળી રાતે રાહ રમાડું. [૨]
 ધુંણી કર ધીંગાણું.—મારો.

૭૨

શું ધાર્યું શું થયું છેવટમાં જોયું જાણી,
 ધાર્યું હરીનું થયું કિતરું માર પાણી,
 મનુષ્ય મનમાં ઘાટ ઘડે પણ કાળ હસેછે,
 મનના મનોરથ મનમાં રેશે હાલો જાણે.
 સ્વારથ સાધી લેવા કીધાં પાપ અપારો,
 શાલ્યો નહીં એકેમાં અ તે થયો દુખીયારો.
 પવીત્ર ભાઇ પ્રત્યે મેં કીધી અનીતી,
 રાખી નહીં લવલેશ પ્રભુની મનમાં બીતી.
 કર્યું તેતું જળ મળ્યું મક્કતની કરી કમાણી,
 પ્રપંચમાં ને પ્રપંચમાં હું થયો ધુળધાણી.—શું

પ્રભૂ તું તાવે સદ્ગુણને, [૧]
 ત્રેગાંઓની કરે કસોટી, વિપત વિજ્ઞેઝ;
 પાડે કોટી, હોવટ સુખ ટેકી જનને—પ્રભૂ.
 દુષ્ટ જનોનાં પળસુ કંત્યે, દયાળુ રીઝે,
 ક્ષણમાં નીત્યે, સ્વાદ સુમાર્ગ મળે મનને;—પ્રભૂ
 આડગ રહે સદ્ગુણ આપ્યા, બધ યશે,
 દુશ્મનની વાચ્યા, અમુલ્ય ધન અર્પે અમને- -પ્રભૂ.

જાહેર ખબર.

નીચેનાં પુસ્તકો મોરબી નાટક-પંચીનો ત્યાં મુકામ
હોય ત્યાંથી; મોરબી તળપદમાં અંચકર્તા પાસેથી, તથા
જે જે શહેરોમાં અમારા આડતીયા બુકમેલરો હોય, તેમની
પાસેથી, રાકડી કિંમત મોકલી, અગર વેલ્યુપેપર પાસે-
લથી મંગાવી લેવાં.

	૩૧ આ પા.
બ-વૃહરી નાટક	૧-૦-૦
સદર ગાયન...	૦-૨-૦
ચાંપરાજ નાટક...	૧-૦-૦
સદર ગાયન...	૦-૨-૦
રાજસિંહ નાટક	૧-૦-૦
સદર ગાયન...	૦-૨-૦
રાણકદેવી નાટક...	૧-૦-૦
સદર ગાયન...	૦-૨-૦
ત્રિયારાજ નાટક...	૧-૦-૦
સદર ગાયન...	૦-૨-૦
જગદેવ પરમાર ગાયન	૦-૨-૦
ત્રિવિક્રમ નાટક...	૧-૦-૦
સદર ગાયન...	૦-૨-૦
ચંદ્રહાસ ગાયન...	૦-૨-૦
પ્રથુરાજ ગાયન...	૦-૨-૦
સીતા સ્વયંવર ગાયન...	૦-૨-૦
ઉપાહરણ...	૦-૨-૦
કેશરીસિંહ પરમાર ગાયન...	૧-૨-૦
દેવયાની ગાયન...	૦-૨-૦
રાજતરંગ ગાયન	૦-૨-૦
વીરબાળાનાં ગાયન	૦-૨-૦
રમા રણજીત ગાયન	૦-૨-૦

